

לא תחמוד לא תתאוה

[א]

גדר האיסור

לא תחמוד בית רעך. לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך. (שמות פרק כ, יג) **ולא תתאוה** בית רעך שדהו ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך. (דברים פרק ה, יז)

מצוה אחת או שנים

נחלקו הראשונים האם לא תחמוד ולא תתאוה נמנים במנין המצוות כשני מצוות, או אינו נמנה אלא כאחת. החינוך מונה שני איסורים, בפרשתינו (מצוה לח) מונה איסור לא תחמוד, ומסביר שלא להעלות במחשבתנו לעשות תחבולה לקחת לנו מה שהוא לזולתנו מאחינו. ובפרשת ואתחנן (מצוה טז) מונה איסור לא תתאוה, ומסביר שאסרה התורה להתאוות מה שביד אחינו בני ישראל, שנמנענו לקבוע מחשבותינו להתאוות מה שביד אחד מאחינו בני ישראל, לפי שקביעות המחשבה בתאוה על אותו דבר יהיה סיבה לעשות תחבולה לקחת אותו ממנו, ואף על פי שאין רצונו למוכרו.

לפי החינוך לא תתאוה עובר בעצם התאוה לחפציו של חבירו, ואילו לא תחמוד אינו עובר אא"כ מעלה במחשבתו לעשות תחבולות וכו', ולכן נמנו כשני מצוות.

אבל הרמב"ם (ספה"מ מצות ל"ת רסו) אע"פ שאינו מונה אלא מצוה אחת, דהיינו לא תחמוד, בכל זאת מסביר שיש בזה שני ענינים שונים. וז"ל שהזהירנו מהשים מחשבתנו לחמוד מה שיש לאחינו, ולהתאוות בו שזה יהיה מביא לעשות תחבולה לקנותו, וזהו לשון האזהרה שבאה בזה הענין אמר לא תתאוה בית רעך. ממשיך הרמב"ם שאין השני לאוין אלו בענין אחד, אבל הלאו הראשון והוא לא תחמוד מזהיר שלא לקנות מה שיש לזולתנו, והלאו השני מזהיר אפילו להתאוות בלבנו לבד.

תאוה בעלמא או תחבולות

הרמב"ם ממשיך וכתב וז"ל ובאור זה שאם ראה דבר יפה אצל אחיו **אם גברה מחשבתו עליו והתאוה בו, עבר על אמרו יתברך לא תתאוה**, ואם התחזק בו אהבת הדבר ההוא **עד שישתדל להגיעו אצלו ולא יסור מחלות פניו ולהכביד עליו שימכרהו, ואם הגיע אל בקשתו הנה כבר עבר על לא תחמוד**. ואם נמנע האיש ההוא מלמכור אותו או להחליפו, לאהבתו בדבר ההוא הנה הוא יקחהו באונס והכרח לחזק אהבת הדבר ההוא בנפשו, כבר עבר על לא תגזול גם כן. משמע שסובר כמו ספר החינוך שלא של לא תתאוה עובר בעצם החמדה, אבל לגבי לאו של לא תחמוד יש הבדל בין הרמב"ם והחינוך, שלפי החינוך עובר בעצם **מחשבת תחבולות** איך לקחת החפץ, אבל לפי הרמב"ם משמע שאינו עובר אא"כ השתדל בפועל בכדי שהבעלים יסכימו לתת לו או למכור לו. וכן הוא להדיא במשנה תורה (גזלה ואבדה א, ט) וז"ל כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, **והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים הרי זה עובר בלא תעשה**.

ואע"פ שבסה"מ משמע שעובר על לא תתאוה במחשב התאוה בלבד, אבל ביד החזקה לא משמע כן. דיעוין היטב בלשונו (שם הל' י), וז"ל כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכל כיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו, **כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה לכו בדבר**, עבר בלא תעשה שנאמר (דברים ה, יח) לא תתאוה, ואין תאוה אלא בלב בלבד.

משל האבן עזרא לבן כפרי

האבן עזרא מביא שאנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו. האבן עזרא מיישב התמיהה במשל הידועה, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכוב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן. וכאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אעפ"י שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו, כמו כן כל משכיל צריך שידע, כי אשה יפה או ממן לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה'.

אבל לפי הרמב"ם (ביד החזקה) שאינו עובר אלא א"כ יחשוב על תחבולות איך להשיג מבוקשתו, אז אינו קשה כלל איך אפשר לצוות לאדם שלא יחמוד, שאין האיסור בחמדה אלא בלחשוב תחבולות וכו'.

אביזרייהו דגזל או איסור בעלמא

יש להסתפק בגדר האיסור של לא תחמוד, האם יש כאן משום לתא דגזילה, משום שלקח החפץ ש"לא ברצון" הבעלים אע"פ ששילם הכסף, או דילמא אין כאן אלא איסור בעלמא.

מלקות

הנה נחלקו הרמב"ם וראב"ד בטעם הדבר למה אין לוקין אלאו דלא תחמוד, הרמב"ם כתב (שם) שאין לוקין על לאו זה מפני שאין בו מעשה, ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר (דברים ז, כה) לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך, **חימוד שיש בו מעשה**. והשיג עליו הראב"ד וז"ל א"א לא ראיתי דבר תמה גדול מזה, והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ, אבל היה לו לומר מפני שהוא חייב בתשלומין, **שהרי הוא כגזלן שחייב להשיב את הגזלה**, ולפיכך אינו לוקה, וגם זה חייב להשיב את החפץ לבעליו.

הרי לן להדיא בדעת הראב"ד שלאו של לא תחמוד הוי לאו של גזילה, עד כדי כך שיש גם חיוב השבה, ומה"ט אינו לוקה משום דהוי לאו שניתן לתשלומין. ונראה שהראב"ד הולך כאן לשיטתו, שיעוין שם ששיגי על מה שכתב הרמב"ם שכל החומד עבדו או אמתו וכו' אף על פי שנתן לו דמים יקרים, וז"ל ולא אמר רוצה אני. היינו שס"ל להראב"ד שהיכא שה"מוכר" הסכים בסוף להפצרת ה"חומד" למכור לו החפץ, שאינו עובר, ורק היכא שלקח החפץ בחוזק עובר. וההסבר נראה פשוט שהוא סובר שהאיסור כאן הוא משום אביזרייהו דגזילה, א"כ היכא שהסכים הרי לא גזל, דקי"ל תלוהו וזבין זביניה זביני, [כדאסיקנא פרק חזקת הבתים (מח, א), ונפסק להלכה פ"י מהל"מ מכירה] וכיון שכן אין בו לאו של גזל, וממילא אינו עובר ג"כ אלאו דלא תחמוד.

אבל שיטת הרמב"ם היא שאין איסור של לא תחמוד מטעם גזל, אלא שיסוד האיסור הוא עצם ההשתדלות שהמוכר ימכור לו היכא שאינו רוצה למכור, ולכן ס"ל להרמב"ם שאפילו אם אמר רוצה אני עדיין עובר, וממילא אין כאן חיוב השבה שאין כאן איסור גזילה כלל. ויתכן שהוא בגדר מדות רעות ורדיפה אחר תאוותיו.

ולפי הרמב"ם הטעם שאינו לוקה, הוא משום דהוי לאו שאין בו מעשה. אבל עדיין צ"ע מה שהק' הראב"ד שאין לך מעשה גדולה מזו, בעצם לקיחת החפץ. ועי' במ"מ שרצה ליישב דברי הרמב"ם שהולך לשיטתו שהאיסור הוא אף ברצון המוכר, וע"כ כתב שאין בו מעשה, לפי שנטילת החפץ ברצון המוכר הוא נעשה, א"כ אין בעצם הלקיחה שום איסור, אבל ההשתדלות אשר השתדל כדי לרצותו הוא האיסור, ונגמר בשעת המקח ובהשתדלות לא היה מעשה עכ"ל.

אבל עדיין צ"ע שהרמב"ם לא כתב שאינו עובר אלא היכא שלקח החפץ ברצון הבעלים, רק סתם שעובר אפילו אם הבעלים אמרו רוצה אני, ואדרבה כתב (בהל' יב) וז"ל הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד, והקונה דבר שהתאוה בהפצר שהפציר בבעלים או בבקשה מהן, עובר בשני לאוין, לכך נאמר לא תחמד ולא תתאוה, **ואם גזל עבר בשלשה לאוין**. הרי לן להדיא שעובר גם בלי הסכמת המוכר, אז הדרא קושיית הראב"ד לדוכתיה למה אינו לוקה, הרי אין לך מעשה גדולה מזו.

ואולי אפשר לומר שאע"פ שאינו עובר עד שיקח ממנו, אבל אין הלקיחה אלא תנאי בעלמא, דהיינו שעיקר האיסור הוא החמדה וההשתדלות שהמוכר יסכים למכרו, אלא שרק היכא שההשתדלות הסתיים בלקיחה אז הוא עובר, ובלא"ה לא, ולכן שפיר כתב הרמב"ם שאינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה, שעצם ההשתדלות וההפצרה אין בהם מעשה.

פחות משוה פרוטה

עי' במנחת חינוך (מצוה לח) שטוען שלפי המבואר דהלאו הזה של לא תחמוד, אינו מחמת הפקעת ממון, דאפילו בנתן דמים עובר בלאו זה, ולדעת הרמב"ם אף דבגמר המקח רוצה המוכר, מ"מ עובר על הלאו, א"כ אפשר לומר דאף פחות משוה פרוטה עובר בלאו זה, ולפי"ז מי שגזל פחות מש"פ יהיה לוקין מלאו הזה (של לא תחמוד) דלא ניתן להישבון, וגם לא ניתן לתשלומין.

ונראה דאינו קשה כלל, דלפי הרמב"ם הטעם שאינו לוקה הוא משום שהוי לאו שאין בו מעשה, א"כ אפילו בפחות משו"פ נמי אינו לוקה. ואפילו לפי הראב"ד שהטעם שאינו לוקה הוא משום שהוי לאו הניתן לתשלומין, וכאן ליכא תשלומין, י"ל שלדבריו הוי איסור שבממון, ודלא כמו שנוקט המנחת חינוך, שלכו"ע אין כאן לאו של ממון, שכבר ביארנו שלפי הר"א גדר האיסור הוא משום לתא דגזילה, א"כ פשוט שאינו לוקה על פחות משו"פ כמו כל איסורים שבממון. אלא שבדאי איסור יש, כמו שכתב הרמב"ם (גניבה ואבידה א, ב) ומסביר המ"מ שדין שוה פחות מפרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין שאסור מן התורה.

ועי"ש (במנ"ח) שמוכיח מסוגיא דמס' סנהדרין (נט, א) שאינו עובר אלאו דלא תחמוד אפחות משו"פ, שהגמ' מקשה על הא דב"נ נהרג אם גזל פחות משוה פרוטה, דליכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור, ומשני התם משום שלא בני מחילה ניהו, ואם איתא שעוברים אפחות משוה פרוטה ליכא קושיא כלל, שגם לישראל אסור לגזול פחות משו"פ, משום לאו דלא תחמוד, כמבואר ברמב"ם.

אי עביד לא מהני

הק' המ"מ לפי הרמב"ם שמקחו קיים אף על פי שעבר אלאו דלא תחמוד, הרי שיטת רבא בתמורה (ג, ב) דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא, ות"י המ"מ דהוי כמו מי שגזול צמר ועשה ממנו בגד, שאינו משלם אלא כשעת הגזלה וקנה הדבר בשינוי, כדאיתא התם אף כאן קנה בדמים. וכבר תמה עליו המנ"ח ששם הרי יש גזירת הכתוב, דכתיב והשיב את הגזילה "אשר גזל", ודרשינן שאם כעין שגזול מחזיר, ואם לאו קנה ומחזיר הדמים, אבל כאן ליכא פסוק. אבל יש לדון מה שיטת הרמב"ם בנוגע מחלוקת אביי ורבא, האם אומרים אי עביד לא מהני או לא.

שיטת הלח"מ בדעת הרמב"ם

והנה כתב הרמב"ם (בכורות ו, ה) מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים שנאמר בו לא יגאל, מפי השמועה למדו שזה שנאמר לא יגאל אף איסור מכירה במשמע, שאין נגאל ואינו נמכר כלל, ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקה, ולפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקה, וכמוכר יפת תואר כמו שיתבאר במקומו. עי"ש בלח"מ שמוכיח מכאן ששיטת הרמב"ם לפסוק כאביי ש"אי עביד מהני" ומשו"ה לוקה, ולכן כאן שלא מהני אינו לוקה. ולפי"ז אין מקום לקושיית המ"מ על הרמב"ם. אבל נראה שיש ליישב דבריו אפילו אם נאמר שפסק כרבא שאי עביד לא מהני.

מתקן איסורו

והנה ידועים הם דברי מהרי"ט (הובא בשו"ת הגרע"א מהדורה קמא סימן קכט), ליישב קושיית האחרונים למה השוחט בשבת שחיטתו כשירה, הרי ס"ל לרבא שכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ות"י המהרי"ט דכללא דאי עביד לא מהני הוא רק היכא דבביטול המעשה תבוטל העבירה, כגון תמורה משום דאינו בדין שיהנו מעשיו להחזיק העבירה, וכיון דשורש קפידא דרחמנא הוא ענין התמורה, אמרינן דלא מהני ונתקן שורש הענין, אלא דלקו על שעבר אמימרא דרחמנא, משא"כ בשוחט בשבת ששורש האיסור הוא נטילת נשמה, וע"י שנאמר אי עביד לא מהני לא יחזור הבהמה לחיותו, ולכן שחיטתו כשירה. ולפי"ז י"ל שלא מבעיא לפי מה שביארנו שעיקר האיסור הוא ההשתדלות שימכור לו, אז אפילו אם נאמר שלא יועיל הקנין אבל סוף כל סוף עבר על האיסור, ולא יתוקן ע"י שנאמר אי עביד לא מהני. אלא אפילו אם נאמר שלקחת החפץ הוי חלק מן האיסור, עדיין אפשר לומר שלא יתוקן האיסור ע"י "אי עביד לא מהני", שאפילו אם נאמר שאינו קונה החפץ, אבל עדיין לא יתוקן מה שסוף כל סוף כבר לקח החפץ. למה הרמב"ם מביאו בהל' גזל

יש לשאול לדברינו שנחלקו הרמב"ם והר"א בגדר האיסור של לא תחמוד, שלפי הר"א יש כאן משום לתא דלא תגזול, ולפי הרמב"ם אין כאן אלא איסור בעלמא, א"כ למה הרמב"ם מביא דיני לא תחמוד בהלכות גזילה. ויש ליישב עפ"י מש"כ הרמב"ם (בהלכה יא) וז"ל התאוה מביאה לידי חימוד, והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור אף על פי שהרבה להם בדמים והפציר ברעים, יבא לידי גזל שנאמר וחמדו בתים וגזלו, ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או מנעוהו לגזול יבא לידי שפיכות דמים, צא ולמד ממעשה אחאב ונבות. הרי לן שאע"פ שאין כאן גדר של גזל אבל החמדה מביא לידי גזל, ולכן מביא הרמב"ם דינים אלו בהלכות גזילה.

ולפי"ז יש לדון האם איסור לא תחמוד שייך בגוי, דלפי הר"א שיש כאן משום לתא דלא תגזול, פשוט ששייך בגוי שהרי הוא מצווה באיסור גזל, אבל אפילו לפי הרמב"ם יתכן שגם גוי מצווה בלא תחמוד הואיל ומביא לידי לא תגזול, שהגוי מצווה עליו. ונרחיב בזה בסמך.

[ב]

איזה אנשים ואיזה חפצים

בגוי

בספר החינוך (מצוה תטז) כתב להדיא שנוהג בגוי. וז"ל ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. גם כל בני העולם מחוייבין בה, לפי שהיא ענף למצות גזל, שהיא אחת מן השבע מצוות שנצטוו עליהם כל בני העולם. ואל תטעה בני בזה החשבון של שבע מצוות בני נח הידוע והמוזכר בתלמוד (סנהדרין נו, ב), כי באמת שאותן שבע הן כעין כללות, אבל יש בהן פרטים הרבה. כמו שאתה מוצא שאיסור העריות נחשב להם דרך כלל למצוה אחת, ויש בה פרטים כגון איסור אם, ואיסור אחות מן האם, ואיסור אשת איש, ואשת אב וזכר בהמה. וכן ענין עבודה זרה כולו נחשב להם מצוה אחת, ויש בה כמה וכמה פרטים, שהרי הם שוים בה לישראל לענין שחייבין בכל מה שבית דין של ישראל ממיתים עליה. וכמו כן נאמר, אחר שהוזהרו בענין הגזל, שהוזהרו גם כן בכל הרחקותיו. הרי שהגוי מצווה משום דהוי "הרחקה" לאיסור גזילה.

ועי' במנ"ח שפשוט לו שאינו עובר אלא תחמוד, אם חמד חפצים של גוי, שהרי בפסוק כתוב רעך ובכל התורה כולא היכא שכתוב רעך נתמעט גוי. ופלא על המנ"ח שלא דייק כן מדברי החינוך עצמו, וז"ל שנמנענו לקבוע מחשבותינו להתאוות מה שביד אחד מאחינו בני ישראל. אבל צ"ע שהרי לשיטת החינוך הוא משום לתא דגזל, א"כ למה לא שייך בגוי, הרי גזל גוי אסור. ואולי נאמר שגם גזל גוי אינו אסור אלא משום גזירה, א"כ הוי מעין גזירה לגזירה. וגם לפי הרמב"ם שהוא חסרון במדות צ"ע למה שלא ינהג גם בגוי, שהאיסור מצדו לא מצד מי שמקנא בו.

אשת רעך

עי' במנ"ח שדן היכא עובר בלאו של לא תחמוד, בנוגע אשת חבירו, שמפורש בפסוק שהאיסור שייך גם באשת חבירו. וכתב המנ"ח שלדעת הרמב"ם אם הפציר בחבירו לגרש אשתו וגירשה בגללו ולקחה לעצמו, א"כ עובר על הלאו, אבל כתב המנ"ח שלא שייך הטעם של הרמב"ם שאינו לוקה אלא תחמוד משום דהוי לאו שאין בו מעשה, "דאין לך מעשה גדול מזה", דאפשר חייב על כל ביאה וביאה.

אך לדעת הראב"ד בכה"ג שגירשה מרצונו אינו עובר על לא תחמוד, כמו בקונה חפץ היכא שהבעלים אמרו רוצה אני, וצ"ל שמירי שלקחה באיסור אשת איש, ואע"פ שעובר על איסור אשת, עובר גם על איסור לא תחמוד. אבל לא שייך הטעם של הר"א שאינו לוקה אלא תחמוד משום שלא ניתן להשבון, (ואין לומר שניתן להשבון שיכול להחזירה לבעלה, שהרי הדין הוא שא"א שזינתה אסורה לבעלה) א"כ יש בו מעשה, וגם ל"ש ניתן להשבון וניתן לתשלומין, א"כ אמאי לא משכחת לה מלקות בלאו הזה, בין להרמב"ם ובין להראב"ד.

וכי תימא דאי לקחה באיסור אשת איש, אז אין נ"מ שעובר בלאו, שהרי הוא חייב מיתה, זה אינו דיש נ"מ אם לא התרו בו משום לאו דאשת איש רק משום לא תחמוד, דאין חייב מיתה ב"ד, אבל חייב מלקות, דחייבי מיתה שוגגין אין פוטרים ממלקות, כמבואר בחולין ורמב"ם (הלכות שחיטה) א"כ משכחת לה מלקות בלאו זה דלא תחמוד וצ"ע.

מה שכתב המנ"ח שלפי הרמב"ם "דאין לך מעשה גדול מזה" צריך לי עיון טובא, שהרי כבר ביארנו שלפי הרמב"ם העיקר הוא ההשתדלות לקנות מהמוכר, וזה מקרי אין בו מעשה, א"כ כאן נמי באשת חבירו האיסור הוא מה שמפציר בו לגרש אשתו, וזה אין בו מעשה, ומה שאח"כ בועל אותה אין זה קשור בכלל להאיסור של לא תחמוד. אבל בשיטת הר"א לכאורה צדק המנ"ח שהרי א"א בהשבה.

הרואה דבר אצל חבירו ומקנא בו

כמדומה לי שקיים טעות אצל ההמון עם, בחשבם שמי שרואה דבר אצל חבירו (כגון מכונית יקרה חדשה) ומקנא בו, והולך וקונה אותו דבר, שעבר בלאו של לא תתאוה ולא תחמוד, אבל לפי כל הנ"ל נראה פשוט שאינו עובר, שגדר לא תחמוד הוא שרוצה החפץ של חבירו, ועושה פעולות כדי להשיג החפץ ששייך לחבירו, אבל במקרה הנ"ל שאינו

עושה שום פעולה להשיג "החפץ של חברו", אלא שהלך וקנה חפץ שהוא דומה להחפץ של חברו, אינו עובר. אבל בוודאי שיש כאן חסרון במדות, שאינו שמח בחלקו וכו', אבל אינו עובר בלאו.

האם כל גזלן עובר משום לא תחמוד

כבר הזכרנו דברי הרמב"ם שגזלן עובר משום לא תחמוד, ויש לדון האם מי שגזל באופן שאינו מעוניין בחפץ מסוים האם עובר משום לא תחמוד. ומצאתי שהגרי"פ בביאורו על ספר המצוות לרס"ג (לאוין ל"ת רעא) מגדיר מאוד ברור החילוק בין גזל ללא תחמוד, דלא תחמוד עובר **כל היכא דאין כוונתו אלא לגוף החפץ עצמו ולא לדמיו**, כגון שרואה אצל חברו דבר נחמד בעיניו או שהוא צריך לחפץ זה, ולכך הוא מתאוה וחומד ליטלו לעצמו, אבל הוא רוצה לשלם דמי החפץ ככל אשר יושת עליו מהבעלים במחירו, ובכה"ג אינו עובר על לא תגזול אלא לא תחמוד בלבד. **אבל לאו דלא תגזול אינה אלא כשבא להרבות הונו בממון חברו**, דהיינו היכא שאין כוונתו לגוף החפץ עצמו אלא לדמיו. דגם אם היה רואה חפץ אחר אצל חברו ג"כ היה גוזלו. וגם הרבה אפשר לו למצא כאלה אם היה רוצה לקנות, אלא שהוא לא בא אלא אדעתא דגזלת ממון בעלמא, **בזה ודאי לא שייכא אזהרת לא תתאוה ולא אזהרת לא תחמוד, אלא אזהרת לא תגזול בלבד**. ומיהו היכא שמתאוה וחומד גוף החפץ עצמו וגם אינו רוצה בתשלומין דמי החפץ, בודאי דבזה שייכי אזהרת לא תתאוה ולא תחמוד וגם אזהרת לא תגזול כאחת, דמשום תאוה וחימוד גוף החפץ הו"ל בכלל אזהרת לא תתאוה ואזהרת לא תחמוד, ומשום דמי החפץ עובר בלאו דלא תגזול.

ומש"כ הרמב"ם שהחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור אף על פי שהרבה להם דמים והפציר ברעים, יבוא לידי גזל שנאמר וחמדו בתים וגזלו וכו' עיין שם, אין כוונתו לומר דאע"פ שנותן הדמים עובר בלא תגזול דודאי זה ליתא כדכתיבנא, אלא כוונתו לומר דלפעמים כשלא ירצו הבעלים למכור ולקבל דמי החפץ, יבוא לגזול החפץ בלא תשלומי דמים, ונמצא עובר גם בלא תגזול.

חתן שהפציר ב"שווער" לתת יותר ממה שדיברו

החפץ חיים בספר המצוות הקצר (ל"ת מ) קורא תגר על חתנים, שמאלצים את חותנם לתת יותר ממה שסוכם בשעת התנאים, שעוברים משום לא תחמוד. ויש להעיר על דבריו, דלפי מה שביאר הגרי"פ אינו עובר אלא תחמוד אלא א"כ חומד חפץ מסוים של חברו, אבל אם מטרתו הרווחת ממון בעלמא אין כאן משום לא תחמוד. א"כ כאן הרי אינו רוצה חפץ מסוים של ה"שווער" אלא רוצה יותר כסף.

הגע בעצמך האם מי שצריך לחתן ילדיו ומבקש מחבירו שיעזור לו בהוצאת החתונה, האם עובר משום לא תחמוד. עוד דוגמא, האם קבצן (שנורר) מפציר בבעל הבית שיתן לו יותר כסף, האם עובר משום לא תחמוד, אלא שאינו עובר משום לא תחמוד א"כ רוצה חפץ מסוים.

וראיתי בשם הגאון ר' ישראל יעקב פישר זצ"ל שכתב שע"כ צ"ל שהח"ח מיירי שמבקש מה"שווער" חפץ מסוים.

השתלת כליה

יש להסתפק במי של"ע יש לו בעיות עם הכליה שלו, וצריך דחוף להשתלת כליה, אם הוא יפציר בחבירו שיתרום לו כליה האם עובר משום איסור לא תחמוד. ומצאתי בספר לרעך כמוך שמביא משו"ת אבן ישראל (להגרי"י פ"ש ח"ח סי' קה) שדן בשאלה. ועי"ש שדן לפי הצד שעובר באיסור האם פיקוח נפש ידחה להאיסור, שלפום ריהטא יהיה מותר לו לעבור על האיסור, שפיקו"נ דוחה כל התורה כולה.

אבל עי"ש שדן בסוגיא דב"ק (ס, ב) שדוד המלך שאל את הסנהדרין מהו להציל עצמו בממון חברו, ושלחו ליה אסור להציל עצמו בממון חברו, אבל אתה מלך אתה ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו. אז לא מיבעי לדעת רש"י שמפרש הגמ' כפשוטו שאסור להציל עצמו בממון חברו, ומשמע אפילו אם דעתו לשלם, שכאן אסור שהרי גם בלא תחמוד ישנו משום לתא דלא תגזול. אלא אפילו לדעת תוס' והרא"ש שכתבו שהשאלה הוא אם חייב לשלם, ומסקינן שחייב לשלם, ואסור לו להציל עצמו א"כ מתכוון לשלם. וכן נפסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן שנ"ט, ד) וז"ל אפילו הוא בסכנת מות וצריך לגזול את חברו כדי להציל נפשו, צריך שלא יקחנו אלא על דעת לשלם. אז כאן שאין לו אפשרות להחזיר לו הכליה אז אין היתר. ועי"ש בשו"ת בנין ציון (סי' קסז- סי' קע) שדן בשאלה כעין זה האם מותר לעשות ניתוחי מתים לקחת אברים, כדי להציל חיים, ומסיק עפ"י הסוגיא הנ"ל שאסור.

אבל לכאורה דבריהם תמוהים שהרי פיקו"נ דוחה כל התורה ולמה שלא ידחה ג"כ איסור גזילה או איסור לא תחמוד, ועי' ברא"ש (שם) שכתב וז"ל אבל הא לא מיבעיא ליה אי שרי למיקלינהו להצלת ישראלים, **דמילתא דפשיטא היא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלש עבירות**, אלא הכי איבעיא ליה מהו למיקלינהו אדעתא דליפטר מתשלומין, ואמרו ליה אסור להציל עצמו בממון חבירו אדעתא דליפטר אלא יציל עצמו וישלם. היינו שלכתחילה אסור להציל עצמו אדעתא שלא ישלם שבאמת הוא חייב לשלם, אבל נראה ברור שאם אין לו כסף שיוכל להחזיר לו בוודאי שעדיין מותר לו לגזול לחבירו כדי להציל נפשו. א"כ גם כאן אפילו אם נאמר שלא תחמוד יש בו משום לתא דגזילה מותר לו לעבור כדי לפקח נפשו.